

Ελληνικό Ινστιτούτο Στρατηγικών Μελετών
Μηνιαία Αποτύπωση Μεταναστευτικού-Προσφυγικού
Απρίλιος 2020

Ερευνητική Ομάδα Μεταναστευτικού-Προσφυγικού (ΕΡ.Ο.ΜΕ.Π)
Μάιος 2020

Περιεχόμενα

A. Εισαγωγικά.....	3
B. Γενική Εικόνα Μηνός.....	3
Γ. Πηγές Πληροφόρησης	3
Δ. Μηνιαία Τάση Φαινομένου	3
Κατάσταση στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου	3
Δομές Φιλοξενίας Ύπατης Αρμοστείας για του Πρόσφυγες.....	4
Στοιχεία Υπηρεσίας Ασύλου.....	5
E. Πολιτικές και Στρατιωτικές εξελίξεις.....	7
Πολιτικές Εξελίξεις	7
Στρατιωτικές Εξελίξεις.....	8
Εξελίξεις Ελληνοτουρκικής Κρίσεως 2020	8
ΣΤ. Οικονομικές Εξελίξεις.....	9
Γενική οικονομική εικόνα.....	9
Οικονομία-Ελλάδα-Μετανάστευση	9
Οικονομία-Πολιτική ως Push factors της Μετανάστευσης.....	11
Z. Νομικές Εξελίξεις.....	12
Εισαγωγικές παρατηρήσεις.....	12
Z1. Εξελίξεις στο εσωτερικό	12
1. Εγκλήματα ανάμεσα σε ημεδαπούς και μετανάστες.....	12
2. Μεταχείριση ταραχών και ταραχοποιών στα ΚΥΤ	13
3. Ουσιαστικός έλεγχος ΜΚΟ	13
Z2. Εξελίξεις στο εξωτερικό	13
Ερευνητική Ομάδα	14

A. Εισαγωγικά

Η παρούσα ανάλυση αποτελεί προϊόν της Ερευνητικής Ομάδας Μεταναστευτικού και Προσφυγικού Ζητήματος του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών κι έχει ως αντικείμενο την συνοπτική αποτύπωση της εικόνας της του Μεταναστευτικού-Προσφυγικού ζητήματος, κατά τον μήνα **Απρίλιο 2020**.

B. Γενική Εικόνα Μηνός

Η εφαρμογή της προβλεπόμενης νομοθεσίας και η κινητοποίηση του κρατικού μηχανισμού πέτυχε τη σημαντικότερη μείωση των εισερχόμενων ροών τον μήνα Απρίλιο. Καταδείχθηκε ότι ακόμη και σε δυσμενείς συνθήκες είναι δυνατός ο επαρκής (όχι πλήρης) έλεγχος των εισερχομένων ροών με την προϋπόθεση ύπαρξης σθεναρής πολιτικής βούλησης και κινητοποίησης όλων των μηχανισμών. Παρά ταύτα παραμένει σωρεία προβλημάτων σε θέματα που αφορούν ειδικά τον χειρισμό των ανθρώπων που ήδη έχουν εγκλωβιστεί στην ελληνική επικράτεια χωρίς να φαίνεται προοπτική εφικτής και σύντομης λύσης του προβλήματος.

Γ. Πηγές Πληροφόρησης

Πρωτογενής πηγή για την εκπόνηση της παρούσας ανάλυσης συνιστούν τα ανοικτά στατιστικά στοιχεία του Εθνικού Συντονιστικού Κέντρου Ελέγχου Συνόρων, Μετανάστευσης και Ασύλου (Ε.Σ.Κ.Ε.Σ.Μ.Α.)¹, της Ελληνικής Αστυνομίας², καθώς και του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου³. Επιπλέον, χρησιμοποιείται ως δευτερογενής πηγή πληροφόρησης, έγκριτη διεθνής και εγχώρια αρθρογραφία.

Δ. Μηνιαία Τάση Φαινομένου

Κατάσταση στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου

Οι νέοι είσοδοι παράνομα εισερχόμενων αλλοδαπών στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, για τον μήνα Απρίλιο 2020, ήταν 39 άτομα. Στο σύνολό τους εισήλθαν στην Λέσβο την 1/4/2020. Οι μετακινήσεις παράνομα εισερχομένων αλλοδαπών από τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, προς την ελληνική ενδοχώρα για τον μήνα Απρίλιο 2020 ήταν 1.138 και με νησί προέλευσης, συγκεκριμένα ως ακολούθως⁴:

Μετακινήσεις παράνομα εισερχομένων αλλοδαπών από τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου προς την ενδοχώρα τον Απρίλιο 2020					
Λέσβος	Χίος	Σάμος	Λέρος	Κως	Λοιπά Νησιά
975	378	195	288	231	2

(Εικόνες κατάστασης στο Ανατολικό Αιγαίο μηνός Απριλίου 2020, Εθνικό Συντονιστικό Κέντρο Ελέγχου Συνόρων, Μετανάστευσης και Ασύλου)

¹ <https://infocrisis.gov.gr/category/pliroforiaka-stoixeia/apotyposi-ikonas-sta-nisia/>

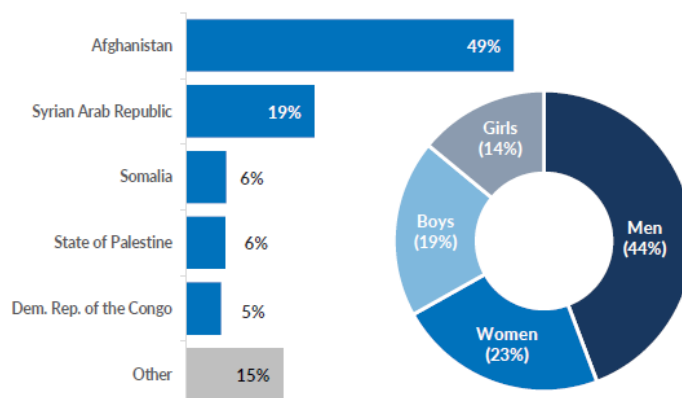
² http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=&perform=view&id=93710&Itemid=2443&lang=

³ <http://www.immigration.gov.gr/miniaia-statistika-stoixeia>

⁴ Εικόνες κατάστασης στο Ανατολικό Αιγαίο μηνός Απριλίου 2020, Εθνικό Συντονιστικό Κέντρο Ελέγχου Συνόρων, Μετανάστευσης και Ασύλου (Ε.Σ.Κ.Ε.Σ.Μ.Α.), ιστοσελίδα infocrisis.gov.gr.

Οι διαμένοντες παράνομα εισερχόμενοι αλλοδαποί στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, την 30/4/2020⁵, ήταν συνολικά 38.326 άτομα, με τον ποσοστό εξ αυτών να βρίσκεται στις δομές φιλοξενίας της Λέσβου.

Σύμφωνα με στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, το μεγαλύτερο ποσοστό των διαμενόντων παράνομα εισερχόμενων αλλοδαπών, στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, είναι υπήκοοι Αφγανιστάν, με τους υπηκόους Συρίας και Σομαλίας να ακολουθούν. Το ποσοστό των ανήλικων αλλοδαπών είναι 33%⁶.

(Aegean Islands Weekly Snapshot, UNHCR Greece)

Δομές Φιλοξενίας Ύπατης Αρμοστείας για του Πρόσφυγες

Στο πλαίσιο του προγράμματος ΕΣΤΙΑ, σε δομές φιλοξενίας της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, ανά την ελληνική επικράτεια, φιλοξενούνται την 27/4/2020, 22.345 μετανάστες και πρόσφυγες. Οι 15.814 είναι άτομα των οποίων εκκρεμεί η εξέταση αιτήματος ασύλου και οι 6.531 κατέχουν ήδη το καθεστώς πρόσφυγα. Το 53% των ατόμων αυτών, βρίσκεται σε δομές εντός της Αττικής, το 21% σε δομές της Κεντρικής Μακεδονίας και οι λοιπές σε δομές του οργανισμού στην Στερεά Ελλάδα, της Κρήτη, την Ήπειρο, το Αιγαίο, την Θεσσαλία και την Πελοπόννησο⁷.

Εκ των 22.345 προσφύγων και μεταναστών, οι 11.353 είναι ανήλικοι ηλικίας 4-17 ετών (27% αγόρια και 24% κορίτσια). Το 72% εξ αυτών έχει εγγραφεί και παρακολουθεί μαθήματα στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση⁸.

Η δυναμικότητα των δομών της Ύπατης Αρμοστείας, ανά την ελληνική επικράτεια, είναι 22.112 άτομα και είναι καλυμμένη κατά 97,8%⁹.

⁵ Εικόνα της κατάστασης στο Ανατολικό Αιγαίο 30/4/2020, Εθνικό Συντονιστικό Κέντρο Ελέγχου Συόρων, Μετανάστευσης και Ασύλου (Ε.Σ.Κ.Ε.Σ.Μ.Α.), ιστοσελίδα infocrisis.gov.gr.

⁶ Aegean Islands Weekly Snapshot, UNHCR Greece, 20-26 April 2020.

⁷ Population breakdown in ESTIA Accommodation Scheme, UNHCR Greece, 27April 2020.

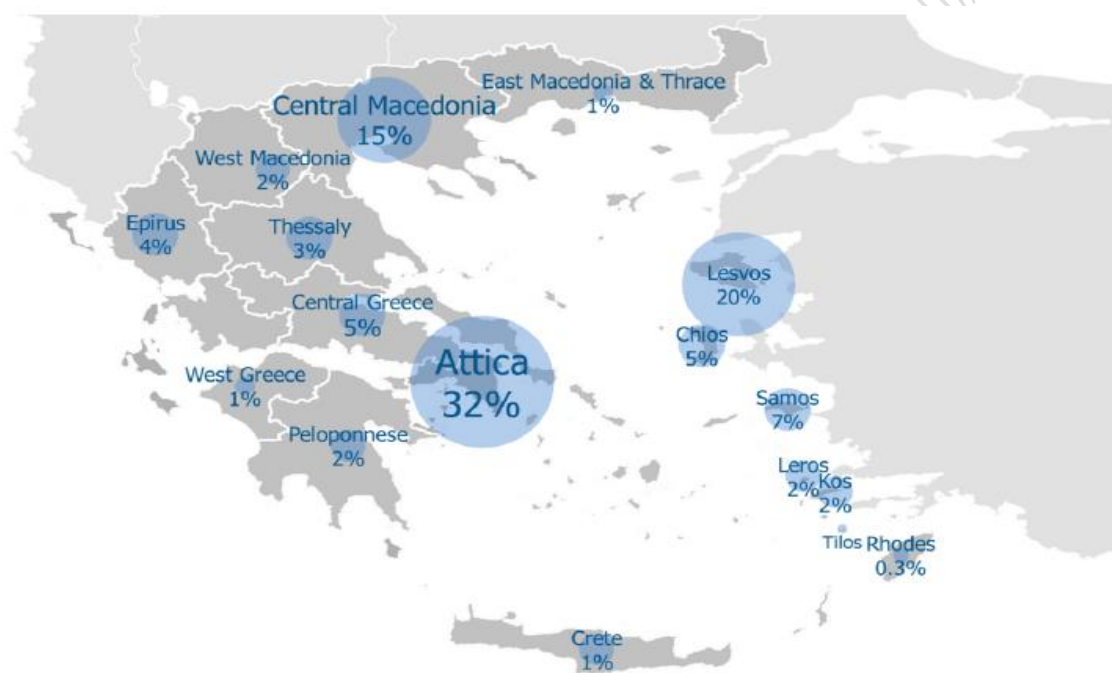
⁸ Population breakdown in ESTIA Accommodation Scheme, UNHCR Greece, 27April 2020.

⁹ ESTIA Accommodation Capacity Weekly Update, UNHCR Greece, 27April 2020.

Type	Units	Occupied units	Current places	Current population	Actual capacity	Occupancy rate
TOTAL PLACES - ISLANDS						
Apartments	347	337	1,791	1,624	1,735	93.6%
Total:	347	337	1,791	1,624	1,735	93.6%
TOTAL PLACES - MAINLAND						
Apartments	4,242	4,052	22,777	19,999	20,377	98.1%
Buildings	8	8	936	722	747	96.7%
Total:	4,250	4,060	23,713	20,721	21,124	98.1%

(ESTIA Accommodation Capacity Weekly Update)

Κατά τον μήνα Μάρτιο 2020, στα πλαίσια του προγράμματος ΕΣΤΙΑ, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για του Πρόσφυγες, παρείχε οικονομική βοήθεια σε 96.324 μετανάστες και πρόσφυγες στην ελληνική επικράτεια. Το μεγαλύτερο ποσοστό εξ αυτών εντοπίζεται στην Αττική την Λέσβο και την Κεντρική Μακεδονία¹⁰.

(Παροχή Οικονομικής Βοήθειας, Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Μάρτιος 2020)

Στοιχεία Υπηρεσίας Ασύλου

Οι νέες αιτήσεις ασύλου για τον μήνα Φεβρουάριο 2020 ήταν συνολικά 8.794 με το μεγαλύτερο πλήθος του να λαμβάνει χώρα στην Λέσβο (3.117 αιτήσεις), την Σάμο (1.124) και την Χίο (975). Η κυρίαρχη υπηκοότητα στις αιτήσεις του μήνα αναφοράς, ήταν η αφγανική (3.619 αιτήσεις), με την συριακή (1.476 αιτήσεις) και την πακιστανική (665 αιτήσεις) να ακολουθούν. Συνολικά για το έτος 2020, την 29/2/2020, έχουν υποβληθεί στην ελληνική επικράτεια 18.255 νέες αιτήσεις ασύλου. Ο συνολικός αριθμός των ασυνόδευτων ανήλικων την 29/2/2020, για το έτος 2020, είναι 1.018 με τους άρρενες να αποτελούν το 92% εξ αυτών¹¹. Οι αποφάσεις που εκδόθηκαν από τις επιτροπές ασύλου, τον Απρίλιο 2020, είναι αυξημένες κατά 129%, σε σχέση

¹⁰ Παροχή Οικονομικής Βοήθειας, Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Μάρτιος 2020.

¹¹ Στατιστικά Στοιχεία Υπηρεσίας Ασύλου (από 7/6/2013 έως 29/2/2020). Τελευταία ενημέρωση των ανοικτών στοιχείων της Υπηρεσίας Ασύλου έλαβε χώρα την 29/2/2020.

με τις αντίστοιχες του Φεβρουαρίου 2020. Οι εκκρεμότητες εξέτασης αιτήσεων ασύλου Α' βαθμού στην ελληνική επικράτεια, τον Απρίλιο 2020, είναι 105.501 και οι εκκρεμείς υποθέσεις της αρχής προσφυγών είναι 8.182 αιτήσεις¹².

Αιτήσεις Ασύλου Α' Βαθμού ανά έτος 2013-2020 (την 29/2/2020)							
2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
4.814	9.431	13.187	51.053	58.635	66.960	77.285	18.255

(Στατιστικά Στοιχεία Υπηρεσίας Ασύλου)

ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ-Ερευνητική Ομάδα Μεταναστευτικού-Προσφυγικού (ΕΡ.Ο.ΜΕ.Π), Μάιος 2020

¹² “Προσφυγικό: Αυξημένες κατά 129% οι αποφάσεις ασύλου τον Απρίλιο”, ιστοσελίδα in.gr, 7/5/2020.

Ε. Πολιτικές και Στρατιωτικές εξελίξεις

Οι πολιτικές και στρατιωτικές εξελίξεις οι οποίες επηρέασαν το φαινόμενο της μετανάστευσης τον τελευταίο μήνα σχετίζονται σε μεγάλο βαθμό με την πανδημία του ιού SARS-COV-2.

Πολιτικές Εξελίξεις

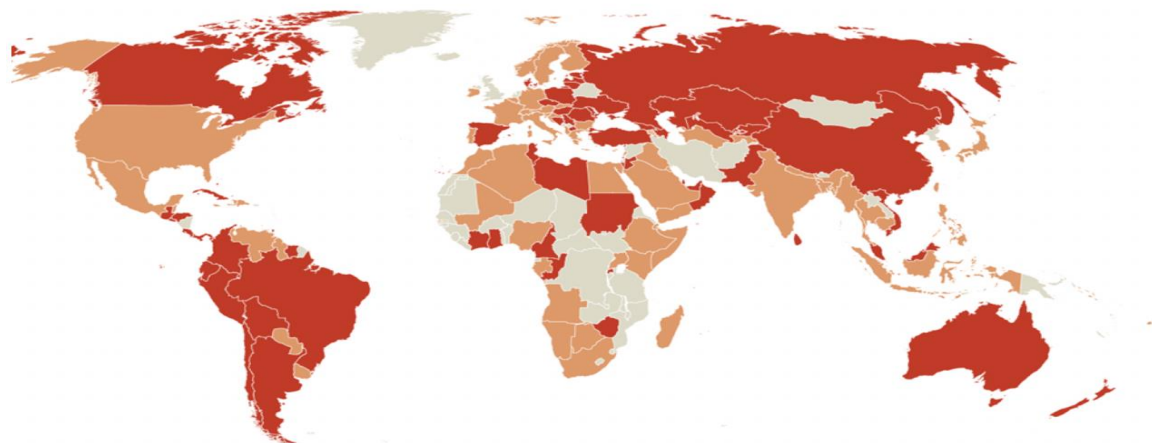
Συγκριμένα, από τον Μάρτιο ακόμη, υπάρχουν περιορισμοί στην μετακίνηση ατόμων από τα σύνορα των χωρών παγκοσμίως¹³. Όσον αφορά τα ελληνοτουρκικά σύνορα, στην χερσαία έκτασή τους, είχαν αποκλειστεί με την έναρξη της ελληνοτουρκικής κρίσης του Φεβρουαρίου. Το σύνολο των συνόρων, χερσαίων και θαλασσίων, αποκλείστηκαν έπειτα από κοινή απόφαση των αρχηγών των ευρωπαϊκών κρατών για το σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁴. Η απόφαση πάρθηκε τον Μάρτιο και ισχύει μέχρι και σήμερα. Συγκεκριμένα, απαγορεύεται η είσοδος υπηκόων τρίτων χωρών στο ευρωπαϊκό έδαφος. Οι εισερχόμενες ροές μεταναστών – προσφύγων αντιμετωπίζονται πλέον και επί της βάσης τα άτομα αυτά να είναι φορείς του ιού.

Εντός των χωρών παραμονής των μεταναστευτικών πληθυσμών, οι κυβερνήσεις προσπαθούν να διαχειριστούν τα άτομα αυτά για να μην υπάρξει εξάπλωση του ιού στην επικράτειά τους. Υπάρχουν αναφορές ότι παρόλη τη διεθνή κατάσταση συναγερμού για τον ιό, η Τουρκία επιχειρεί ακόμη την προώθηση ατόμων διά θαλάσσης, με πλοία του τουρκικού πολεμικού ναυτικού να συνοδεύουν πλοία με μετανάστες – πρόσφυγες μέχρι τα ελληνικά χωρικά ύδατα¹⁵.

Most countries in the world have imposed partial or complete border closures to foreign nationals due to coronavirus outbreak

Countries with borders closed to the movement of noncitizens and nonresidents as of March 31, 2020

■ Complete closure ■ Partial closure

Note: Partial closure is a border closed to people arriving from other countries who are neither citizens nor residents of the destination country, including tourists and other noncitizen visitors. Partial closure also includes country situations where not all types of borders are closed (land, sea, air). Complete closure refers to a ban on anyone arriving who is not a citizen or resident of the destination country, with some possible exceptions such as scientists, diplomats, airline crews and humanitarian personnel.
Sources: The New York Times and Al Jazeera (border closures), accessed March 31, 2020.

PEW RESEARCH CENTER

(Απεικόνιση της κατάστασης ελευθερίας των συνόρων)

¹³ "Travel restrictions, border shutdowns by country", ιστοσελίδα Aljazeera.com, 3/5/2020.

¹⁴ "Τολμηρά μέτρα στήριξης της οικονομίας και κλείσιμο των συνόρων της ΕΕ", ιστοσελίδα euroactiv.gr, 3/5/2020.

¹⁵ "Νέα απόπειρα προώθησης λέμβου με μετανάστες από τουρκικές ακταιωρούς στη Μυτιλήνη", ιστοσελίδα kathimerini.gr, 3/5/2020.

Παρόλα αυτά, τα στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες δείχνουν ότι τα άτομα που έχουν διαβεί τα χερσαία σύνορα της Ευρώπης, συμπεριλαμβανομένων των συνόρων της Ισπανίας, είναι μόλις 82 για τον μήνα Απρίλιο, σε αντιδιαστολή με τα 1.695 άτομα τον Απρίλιο του προηγούμενου έτους. Παρατηρείται επομένως ότι η ελληνοτουρκική κρίση σε συνδυασμό με την πανδημία έχουν μειώσει κατακόρυφα τον αριθμό των ροών. Όσον αφορά τα θαλάσσια σύνορα, δεδομένου του ότι είναι εκ φύσεως δυσκολότερα στην επιτήρηση, σύμφωνα με στοιχεία του ανωτέρω φορέα, υπήρχαν 1.050 παράνομες διελεύσεις έναντι 3.495 τον Απρίλιο του προηγούμενου έτους. Στον ανωτέρω αριθμό υπολογίζονται και οι διαβάσεις συνόρων της Ισπανίας, Μάλτας, Ιταλίας και Κύπρου¹⁶.

Στρατιωτικές Εξελίξεις

Όσον αφορά τις στρατιωτικές εξελίξεις, ο κύριος τομέας ενδιαφέροντος εστιάζεται στην συριακή και λιβυκή επικράτεια. Συγκεκριμένα, όσον αφορά την Λιβύη, συνεχίζονται οι συγκρούσεις μεταξύ της αναγνωρισμένης κυβέρνησης και της στρατιωτικής κυβέρνησης, με την Τουρκία να διεξάγει εκτεταμένες επιχειρήσεις υποστήριξης και τις δυνάμεις του LNA να έχουν προωθηθεί μέχρι και τα περίχωρα της Τρίπολης¹⁷. Όσον αφορά την Συρία, μαίνονται συγκρούσεις κυρίως στα βόρεια και στα ανατολικά της χώρας¹⁸.

Εξελίξεις Ελληνοτουρκικής Κρίσεως 2020

Η ελληνοτουρκική κρίση της 28ης Φεβρουαρίου του 2020 οδήγησε την ελληνική κυβέρνηση στο να λάβει μια σειρά μέτρων για την αντιμετώπιση της απόπειρας μαζικών διαβάσεων εντός της ελληνικής επικράτειας, όπως αυτή ενορχηστρώθηκε από της τουρκικές αρχές¹⁹. Για τον σκοπό αυτό, υπήρξε συνεργασία μεταξύ της ελληνικής αστυνομίας και των ενόπλων δυνάμεων. Η συνεργασία αυτή κατέστη απαραίτητη λόγω της αναγκαιότητας διεξαγωγής ευρείας κλίμακας πολυήμερων επιχειρήσεων οι οποίες απαιτούσαν την χρήση μη θανατηφόρων μέσων.

Επομένως, οι ένοπλες δυνάμεις ανέλαβαν το κομμάτι της τεχνικής υποστήριξης των επιχειρήσεων λόγω των συστημάτων τα οποία απαιτούνταν να χρησιμοποιηθούν και της διοικητικής μέριμνας. Η ελληνική αστυνομία ανέλαβε το κομμάτι των επιχειρήσεων στα μέρη τα οποία απαιτούνταν ευρείας κλίμακας επιχειρήσεις τύπου “crowd control”, για τις οποίες οι ένοπλες δυνάμεις δεν ήταν εκπαιδευμένες, λόγω και νομικών περιορισμών, να πραγματοποιήσουν. Επίσης, υπήρξε η πρόβλεψη για αναστολή των αιτήσεων ασύλου για έναν μήνα από την έναρξη της κρίσης²⁰.

Συγκρίνοντας τις ροές μεταξύ των μηνών προ και μετά της εφαρμογής των μέτρων, παρατηρείται μια αισθητή μείωση. Συγκεκριμένα, υπήρξε μία μείωση της τάξεως του -65% σε σχέση με προηγούμενους μήνες, ενώ σε σχέση με τους ίδιους μήνες του προηγούμενου έτους, υπήρξε μείωση της τάξης του -38%²¹.

¹⁶ “Mediterranean Situation”, ιστοσελίδα data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean, 03/05/2020.

¹⁷ Ροή γεγονότων, ιστοσελίδα libya.liveuamap.com.

¹⁸ Ροή γεγονότων, ιστοσελίδα syria.liveuamap.com.

¹⁹ “Εντυπωσιακό βίντεο των Ενόπλων Δυνάμεων για την Κρίση στον Έβρο”, ιστοσελίδα protothema.gr, 09/05/2020.

²⁰ “Και επισήμως αναστολή της υποβολής αιτήσεων χορήγησης ασύλου – Δημοσιεύθηκε η Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου”, ιστοσελίδα lawpost.gr, 09/05/2020.

²¹ “Mediterranean Situation”, ιστοσελίδα data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean, 03/05/2020.

ΣΤ. Οικονομικές Εξελίξεις

Γενική οικονομική εικόνα

Ο Απρίλιος 2020, ήταν το εναρκτήριο λάκτισμα, για σημαντικές εξελίξεις στην διεθνή οικονομία και το διεθνές μεταναστευτικό και προσφυγικό ζήτημα. Έχοντας πλέον στη διάθεση μας τα δημοσιονομικά στοιχεία του πρώτου τριμήνου του 2020, δημοσιευμένα από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και τις ΗΠΑ γίνεται σαφέστερη η προοπτική για το σύνολο του 2020, στην σκιά της πανδημίας του κορωνοϊού.

Χώρα οδηγός για τις τάσεις της διεθνούς οικονομίας είναι οι ΗΠΑ, στις οποίες είδαμε την οικονομία να συρρικνώνεται κατά 4,8%, συρρίκνωση μεγαλύτερη από την αντίστοιχη της οικονομικής κρίσης του 2008²². Οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης επίσης έχουν πληγεί, με ύφεση που θα μπορούσε να φτάσει ακόμη και το 10% για το 2020,²³ στην περίπτωση που επιδεινωθεί κι άλλο η οικονομική προοπτική των χωρών· είτε από τον κορωνοϊό, είτε από κάποιον άλλο μαύρο κύκνο συγκρίσιμο με την πρόσφατη πανδημία. Η αντίδραση των ανωτέρω χωρών, χώρες που καλούνται να διαχειριστούν μεταναστευτικές ροές, θα εστιάσει πρώτιστα στην προσπάθεια θωράκισης της οικονομία τους και έπειτα στην αντιμετώπιση του ζητήματος της μετανάστευσης. Δάνεια σε επιχειρήσεις, με ταυτόχρονα χαμηλά επιτόκια από τις κεντρικές τράπεζες όπως στις ΗΠΑ²⁴ ή απευθείας αγορά ομολόγων χωρών της Ευρωζώνης από την ΕΚΤ, έχουν αυτό τον σκοπό²⁶. Παρ' όλα αυτά οι προβλέψεις καταδεικνύουν συνέχιση της οικονομικής ύφεσης.

Οικονομία-Ελλάδα-Μετανάστευση

Ειδικότερα για την Ελλάδα η ύφεση είναι εμφανής στις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τριτογενή τομέα των υπηρεσιών²⁷, καθώς αναπόφευκτα οι επιχειρήσεις αυτές, πρέπει να αναπροσαρμοστούν στην επόμενη μέρα. Ο κλάδος της ναυτιλίας πρέπει να τύχει, το επόμενο χρονικό διάστημα, της προσοχής των αρμοδίων²⁸.

Προσοχή πρέπει να δοθεί ούτως ώστε να μην υπάρξει απότομη αύξηση της ανεργίας, που θα έχει ως αποτέλεσμα, σε συνδυασμό με το braindrain της προηγούμενης περιόδου, την περαιτέρω έξοδο εργατικού δυναμικού ελληνικής υπηκοότητας στο εξωτερικό. Η μη δραστηριοποίηση εργατικού δυναμικού ελληνικής υπηκοότητας, στις εγχώριες δραστηριότητες του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα παραγωγής, αυξάνει τις απαιτήσεις σε ανειδίκευτους μετανάστες/εργάτες, γεγονός που ευνοείται από τις μεγάλες εισόδους παράνομα εισερχομένων αλλοδαπών. Ειδικής αναφοράς χρήζει η συνέντευξη του υπουργού ανάπτυξης και τροφίμων κ. Βορίδη στην εφημερίδα “ΠΑΡΑΠΟΛΙΤΙΚΑ” της 11/04/2020 στην οποία αναφέρεται σε “εκπόνηση σχεδίου για εισοδο στη χώρα μεταναστών που θα απασχοληθούν στη χώρα ως εργάτες γης”. Σημαντικό είναι τα κριτήρια, από καθαρά οικονομική άποψη, να προκρίνουν ως υποψηφίους αλλοδαπούς εργαζόμενους, μετανάστες από γείτονες χώρες όπως η Αλβανία, καθώς είναι το εργατικό δυναμικό με το μικρότερο κόστος στη μετακίνηση και αξιοποίηση του,

²² “Υφεση 4,8% στις ΗΠΑ το πρώτο τρίμηνο του 2020”, ιστοσελίδα euro2day.gr, 29/4/2020.

²³ “Υφεση από 6% έως 10% στα κράτη-μέλη της Ε.Ε. το 2020”, ιστοσελίδα naftemporiki.gr, 29/4/2020.

²⁴ “Federal Reserve unveils details of \$2.3 trillion in programs to help support the economy”, ιστοσελίδα cnbc.com, 9/4/2020.

²⁵ “Η FED μειώνει το βασικό επιτόκιο δανεισμού λόγω της οικονομικής κρίσης από την πανδημία”, ιστοσελίδα iefimerida.gr, 16/3/2020.

²⁶ “The European Central Bank announced a 750 billion euro Pandemic Emergency Purchase Programme (PEPP)”, ιστοσελίδα betterfinance.eu, 24/3/2020.

²⁷ “Άρση των μέτρων: Έτσι θα ανοίξουν εστιατόρια, καφέ και κλαμπ”, ιστοσελίδα protothema.gr, 27/4/2020.

²⁸ “ΥΝΑΝΠ: Ρευστότητα άνω των 33,7 εκατ.ευρώ προς ακτοπλοϊκά και νησιωτική επιχειρηματικότητα”, ιστοσελίδα naftemporiki.gr, 24/4/2020.

λόγω της εγγύτητας στην Ελλάδα. Η αξιοποίηση των ανωτέρω εργατών για την εποχιακή καλλιέργεια και συγκομιδή αγαθών είναι αξιόλογη και ήδη δοκιμασμένη.

Όσον αφορά τους εργάτες, προερχόμενους από περιοχές της Ασίας-Ειρηνικού, περίπου το 60% απασχολούνται σε καθεστώς μαύρης εργασίας, συνήθως όντες ανειδίκευτοι εργάτες. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, με την διαφαινόμενη οικονομική κρίση λόγω του κορωνοϊού, ζητά να προστατευτούν, αυτές οι ομάδες μεταναστών/²⁹. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι εργάτες αυτοί είναι ανασφάλιστοι και το δέλεαρ της εργασίας ή ακόμη και απλώς διαμονής σε χώρες με εδραιωμένο κοινωνικό κράτος είναι μεγάλο καθώς το δίκτυ προστασίας των χωρών αυτών διασφαλίζει τη διατροφή και την υγεία του συνόλου των διαβιούντων στις χώρες αυτές. Η κατάσταση αυτή, για μια χώρα όπως η Ελλάδα η οποία αντιμετωπίζει δυσανάλογες ροές μεταναστών σε σχέση με τον πληθυσμό της, εμφανίζει έντονες δυσκολίες ως προς την διαχείρισή της³⁰.

ΧΩΡΑ	ΑΦΙΞΕΙΣ
Ελλάδα	74.348
Ισπανία	32.492
Ιταλία	11.463
Μάλτα	3.309
Βουλγαρία	2.033
Κύπρος	1.664
ΣΥΝΟΛΟ	124.309

Όπως προκύπτει από τον ανωτέρω πίνακα, η Ελλάδα καλείται να διαχειριστεί για το 2019 αφίξεις παράνομα εισερχομένων μεταναστών και προσφύγων, διπλάσιες από την Ισπανία και επταπλάσιες από την Ιταλία. Η Ελλάδα, ως χώρα με πληθυσμό λιγότερο από το ένα τέταρτο της Ισπανίας και ένα έκτο της Ιταλίας έχει παραγωγική δυνατότητα σε αγαθά πρώτης ανάγκης όπως η διατροφή, η ένδυση, η στέγαση κατά πολύ μικρότερη, καθώς οι ανάγκες του πληθυσμού της και τα περιθώρια ανάπτυξης και μεγέθυνσης της οικονομίας είναι διαφορετικά. Ωστόσο το Ελληνικό κράτος καλείται να προσφέρει αυτά τα αγαθά σε αριθμό δυσανάλογο με τις υπόλοιπες χώρες και πέραν του μη καταμερισμού του κόστους για τις ανάγκες του μεταναστευτικού πληθυσμού ταυτόχρονα το κόστος βαρύνει τον πληθυσμό του κράτους, με τους πολίτες να έχουν πληγεί άμεσα από μία δεκαετία συνεχούς κρίσης και υποχώρησης του πραγματικού εισοδήματος. Η χρηματοδότηση Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων η οποία λειτουργεί συνδρομητικά στην παροχή αγαθών ελάχιστα ελαττώνει το κόστος αυτό, καθώς όλες οι διαδικασίες ελέγχου ποιότητας και υγιεινής των αγαθών βαρύνουν το ίδιο το Ελληνικό κράτος. Η παραινηση του ΔΝΤ για προστασία των μεταναστών/εργατών αυτών, ίσως είναι παράλληλα μια προειδοποίηση για αύξηση των μεταναστευτικών-προσφυγικών ροών. Το κόστος αυτό όμως θα βαρύνει δυσανάλογα την Ελλάδα ως πρώτο και κυριότερο αποδέκτη οικονομικών μεταναστών.

²⁹ "ΔΝΤ: Καλεί για πρόσθετη στήριξη των ευάλωτων εργαζομένων της Ασίας", ιστοσελίδα kerdos.gr, 30/4/2020.

³⁰ "Μεταναστευτικό: Διπλάσιες ροές στο Αιγαίο το 2019, ασφυξία στα νησιά", ιστοσελίδα ethnos.gr, 2/1/2020.

Οικονομία-Πολιτική ως Push factors της Μετανάστευσης

Παράγοντας που επιτείνει την αύξηση των ροών διαχρονικά, είναι η δημογραφική αύξηση αναπτυσσόμενων χωρών. Αξιοσημείωτα παράδειγματα είναι χώρες όπως η Αίγυπτος και το Ιράν. Αμφότερες αν και πολύ διαφορετικές ως χώρες και οικονομίες, συγκρατούν σχετικά εντός της επικράτειάς τους και αυξάνουν τους πληθυσμούς και το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν τους συνεχώς μέχρι προσφάτως, πράγμα που δείχνει ότι η μετακίνηση πληθυσμών προς την Ευρώπη δεν είναι μονόδρομος για μια κορεσμένη οικονομία όπως επί παραδείγματι, οι μετακινήσεις υπηκόων Μπανγκλαντές.

Επιπλέον οι εσωτερικά εκτοπισμένοι λόγω φυσικών καταστροφών και πολεμικών συγκρούσεων πρόσφατα έφτασαν να είναι διπλάσιοι από τους πρόσφυγες στα 50 εκατομμύρια άτομα διεθνώς³¹. Τεράστιος αριθμός αυτών των πληθυσμών εντοπίζεται και στην Αφρική και με την Ελλάδα να είναι πλέον η σημαντικότερη πύλη εισόδου στην Ευρώπη είναι εύλογο ότι το μίγμα ανθρώπων που μεταναστεύουν γίνεται ακόμη πιο ετερογενές και δύσκολα διαχωρίσιμο, άρα πιο κοστοβόρο.

Ένα νέο ζήτημα ανέκυψε τον Απρίλιο 2020, στην Εσθονία, με την ψήφιση για απέλαση αλλοδαπών μεταναστών/εργατών, που προέρχονται από χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης³². Οι αλλοδαποί εργαζόμενοι στη χώρα είναι ανταγωνιστές των Εσθονών εργαζομένων στην εγχώρια αγορά εργασίας, η οποία αναμένεται να πληγεί λόγω της κρίσης η οποία διαφαίνεται ότι θα επέλθει λόγω του κορωνοϊού. Η πιθανότητα ακολουθούσης παραπλήσιας πολιτικής από τις ΗΠΑ και άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα μπορούσε να επηρεάσει άμεσα το εργατικό δυναμικό ευρωπαϊκών χωρών, όπως της Ελλάδας, που δραστηριοποιείται στο εξωτερικό.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η καθοδική τάση των τιμών του πετρελαίου παγκοσμίως, τάση που μπορεί να επηρεάσει την μετανάστευση³³. Ο μεταναστευτικός πληθυσμός που δραστηριοποιείται στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα παραγωγής των χωρών του αραβικού κόλπου, είναι πιθανό να στραφεί μεσομακροπρόθεσμα προς την Ευρώπη, προς εύρεση εργασίας.

³¹ “Νέο θλιβερό ρεκόρ-Ξεπέρασαν τα 50 εκατομμύρια οι εσωτερικά εκτοπισμένο παγκοσμίως”, ιστοσελίδα newsit.gr, 28/4/2020.

³² “Κορωνοϊός: Η Εσθονία απελαύνει όλους τους ξένους εργάτες μετά τη λήξη της σύμβασης εργασίας τους”, ιστοσελίδα protothema.gr, 21/4/2020.

³³ “Πετρέλαιο: Ανακάμπτουν οι τιμές-«Ψαλιδίζονται» οι προβλέψεις”, ιστοσελίδα naftemporiki.gr, 29/4/2020.

Z. Νομικές Εξελίξεις

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Για την Ελλάδα το μεταναστευτικό πρόβλημα έχει μονοπωλήσει την προσοχή του κράτους και της κοινωνίας. Η ένταση του προβλήματος και, κυρίως, το γεγονός ότι αποτελεί όπλο στα χέρια της Τουρκίας, εκμαιεύει την αναγκαία αντίδραση των ελληνικών αρχών και εξαιτίας αυτής προκαλεί εσωτερική διάσταση στην Ελλάδα. Εν ολίγοις, μπορούμε με ακρίβεια να ισχυριστούμε ότι το μεταναστευτικό πρόβλημα έχει φέρει στα όριά της την Ελλάδα.

Εξαιτίας των ανωτέρω, το κράτος επιδιώκει να διαφυλάξει αυστηρώς τα σύνορα, χερσαία και θαλάσσια, να επιταχύνει την εξέταση των αιτήσεων ασύλου εκείνων που βρίσκονται ήδη εδώ και να θέσει υπό έλεγχο τις ΜΚΟ οι οποίες δραστηριοποιούνται σε αυτόν τον τομέα. Η συνειδητοποίηση του προβλήματος όμως δεν αρκεί, και αυτό θα διαιωνίζεται όσο δεν ενστερνίζεται η κυβέρνηση και την ποινική του διάσταση.

Στην πραγματικότητα το μεταναστευτικό πρόβλημα μόνο δευτερογενώς είναι ανθρωπιστικό ζήτημα. Πρωτογενώς είναι ένα διεθνές έγκλημα εμπορίας ανθρώπων, το οποίο δεν χρήζει χρηματοδότησης αλλά εξιχνίασης και αποτροπής. Η ανέλεγκτη μετανάστευση μέσω των διακινητών θυματοποιεί εκατομμύρια απροστάτευτους ανθρώπους παγκοσμίως, αυξάνοντας τα παράνομα οικονομικά οφέλη των αυτουργών.

Z1. Εξελίξεις στο εσωτερικό

1. Εγκλήματα ανάμεσα σε ημεδαπούς και μετανάστες

Η αδυναμία θέσεως του μεταναστευτικού προβλήματος υπό απόλυτο κρατικό έλεγχο πληροί τις προϋποθέσεις κοινωνικής έντασης. Επίσης, μπορεί να δυναμιτίσει τις αναγκαστικές επαφές μεταξύ πολιτών και μεταναστών, με απρόβλεπτες συνέπειες. Τα εγκληματολογικά χρονικά διεθνώς βρίθουν εγκλημάτων, τα οποία τελέστηκαν σε (αλλά και εξαιτίας) κενό κρατικού ελέγχου. Εντός του μηνός Απριλίου τελέστηκαν τρία τέτοια εγκλήματα με τα εξής ειδικότερα χαρακτηριστικά:

- 1 Απρ. 20: κατ' εκτίμηση του αποδεικτικού υλικού, πολλοί μετανάστες πήγαν σε παρακείμενο του ΚΥΤ (στη ΒΙΑΛ Χαλκειού Χίου) θερμοκήπιο για να πάρουν ό,τι βρουν και να πλυθούν σε μια δεξαμενή νερού. Τους αντιλήφθηκε ο ιδιοκτήτης και, μετά από επίθεση με πέτρες που του έκαναν, πυροβόλησε στον αέρα με καραμπίνα. Του ασκήθηκε ποινική δίωξη για ανθρωποκτονία εκ προθέσεως και μετά την απολογία του ενώπιον του Ανακριτή προφυλακίστηκε.
- 8 Απρ. 20: πυροβολισμοί από 70χρονο ημεδαπό στην οδό Ιουλιανού εν Αθήναις κατά προσόψεως πολυκατοικίας, στην οποία φαίνεται να κατοικούν αλλοδαποί. Ο αυτουργός συνελήφθη.
- 22 Απρ. 2020: 55χρονος ημεδαπός πυροβόλησε στις εν Μυτιλήνη τέσσερις μετανάστες (τραυμάτισε τους δύο), οι οποίοι αποπειράθηκαν να του κλέψουν ζώα → ασκήθηκε ποινική δίωξη για κακούργημα (προφανώς απόπειρα ανθρωποκτονίας εκ προθέσεως κατά συρροή) και παραβίαση του νόμου περί όπλων, και μετά την απολογία του ενώπιον του Ανακριτή του επιβλήθηκαν περιοριστικοί όροι – εγγυοδοσία 1000 ευρώ, απαγόρευση πρόσβασης στην συγκεκριμένη χωρικά ιδιοκτησία του, απαγόρευση εξόδου από τη χώρα και εμφάνιση τρις ανά μήνα στο ΑΤ τόπου κατοικίας.

2. Μεταχείριση ταραχών και ταραχοποιών στα ΚΥΤ

Σημαντική είναι η αντιμετώπιση από την Πολιτεία των ταραχών που ξεσπούν σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης από εκεί διαμένοντες αιτούντες άσυλο. Πλέον κρίσιμη όμως τυγχάνει η νομική μεταχείριση εκείνων που πρωταγωνιστούν στα επεισόδια. Αυτή και μόνη η διαπίστωση των εκνόμων αυτών συμβάντων δεν αρκεί. Απαιτείται επιπλέον από τις αρχές ανάληψη δράσης προκειμένου αυτά να μην επαναληφθούν. Και οι ενέργειες του κράτους πρέπει να κατατείνουν στην απρόσκοπτη απονομή της ποινικής δικαιοσύνης. Όποιος εγκληματεί, όποιος εθνικότητας και αν είναι, πρέπει να συλλαμβάνεται, να μετάγεται στον αρμόδιο εισαγγελέα, να παραπέμπεται σε δίκη και, αν το δικαστήριο καταγνώσει ενοχή, να απελαύνεται, συμφώνως με τα οριζόμενα στα άρθρα 2 και 31 παρ. 2 Σύμβασης της Γενεύης για τους Πρόσφυγες (1951). Τοιουτοτρόπως, και η τάξη θα επιβληθεί στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης και θα επιστρέφονται συντομότερα οι παρανομούμενοι, διακοπείσης της διαδικασίας του ασύλου τους, καθώς η συμπεριφορά τους αποκαλύπτει ότι δεν δικαιούνται ασύλου.

3. Ουσιαστικός έλεγχος ΜΚΟ

Κρίσιμα βήματα γίνονται προς την κατεύθυνση του επιτέλους ελέγχου των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Ο ουσιαστικός έλεγχος βασίζεται στην υπ' αριθ. 3063/27-3-2020 (δημοσιεύθηκε στις 14-4-2020) Κοινή Υπουργική Απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Μετανάστευσης και Ασύλου, δυνάμει της οποίας ρυθμίζονται ζητήματα λειτουργίας του Μητρώου Ελληνικών και Ξένων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, καθώς επίσης και του Μητρώου Μελών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων.

2.2. Εξελίξεις στο εξωτερικό

Στις ΗΠΑ αναφέρεται μέσω διαρροών η πρόθεση του Προέδρου Τραμπ να καταργήσει την DACA (Deferred Action for Childhood Arrivals): πρόγραμμα που επέτρεπε σε μετανάστες να αποφύγουν για δύο χρόνια την απέλαση και τους παρέσχε δικαίωμα εργασίας. Το πρόγραμμα αυτό είχε θεσπιστεί το 2017 από τον Πρόεδρο Ομπάμα. Αυτό υποδηλώνει σκλήρυνση του τρόπου διαχείρισης των μεταναστών από την Διοίκηση Τραμπ, εξέλιξη που συνδέεται με την ενσκήψασα πανδημία και την επακόλουθη οικονομική κρίση.

Επιπροσθέτως, με τον τελευταίο νόμο που ψηφίστηκε από το Κογκρέσο για την οικονομική ενίσχυση πολιτών λόγω κορονοϊού θεσπίστηκε και μια αμφιλεγόμενη διάταξη. Βάσει αυτής, δεν δικαιούνται οικονομικής ανακούφισης όσοι καταρτίζουν κοινή φορολογική δήλωση με κατόχους Ατομικού Αριθμού Αναγνώρισης Φορολογουμένου, ήτοι με μετανάστες, ακόμη κι αν είναι Αμερικανοί πολίτες. Με απλά λόγια, οι Αμερικανοί σύζυγοι μεταναστών δεν θα λάβουν επίδομα.

Σε αρκετές πολιτείες των ΗΠΑ και σε αρκετές χώρες εν γένει, λ.χ. Αργεντινή, Τουρκία, κ.λπ., ψηφίστηκαν νόμοι για την αποσυμφόρηση των φυλακών και την προστασία των κρατουμένων από τον κορονοϊό, μεταξύ των οποίων βρίσκονταν και πολλοί μετανάστες.

Ερευνητική Ομάδα

Συντονιστής Ερευνητικής Ομάδας

Ιπποκράτης Δασκαλάκης, Αντιστράτηγος ε.α.

Ερευνητές

Αναστάσιος Νικόλαος Κανελλοπουλος, Αναλυτής Κινδύνου

Ζήσης Κύργος, Αναλυτής Άμυνας και Ασφάλειας

Παναγιώτης Μπαλακτάρης, Δικηγόρος

Αλέξανδρος Τριανταφύλλου, Οικονομικός Αναλυτής

ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ-Ερευνητική Ομάδα Μεταναστευτικού-Προσφυγικού (ΕΡ.Ο.ΜΕ.Π), Μάιος 2020